

ชมโบราณสถานอย่างรู้คุณค่า

*ปัทมา แดงเอียด

เมื่อนึกถึงโบราณสถานก็มักจะนึกถึงอาคารที่เก่าแก่
ซากอาคารที่ปรักหักพังแต่ตามความหมายในพระราชบัญญัติ
โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่ง
ชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ คือ "อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดย
อายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับ
ประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ
ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีของ
มนุษยชาติ ดังนั้น โบราณสถานจึงเปรียบเสมือนหลักฐานของ
มนุษยชาติ หรือของโลกที่เหลืสืบทอดมาอย่างเห็นได้

เป็นรูปธรรมชัดเจน"

จากภาพรวมที่ได้กล่าวมาแล้ว หากจะจำแนก
โบราณสถานในประเทศไทยอย่างง่าย ๆ ตามแนวทางสากลได้
ดังนี้คือ

๑. อนุสาวรีย์ ปฐมกรรมขนาดใหญ่ รูปเคารพ

เป็นทรัพย์สินทางประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อเป็น
อนุสรณ์สำหรับบุคคลสำคัญของเมือง ทั้งนี้รวมถึงรูปเคารพเช่น
รูปพระเยซู พระพุทธรูป หรืออนุสาวรีย์บุคคลสำคัญของชาติ

* อาจารย์ประจำภาควิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
: ร.ม. (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. สถาปัตยกรรมแห่งชาติ

คือสิ่งก่อสร้างที่สืบทอดมาจนเป็นเอกลักษณ์ของการก่อสร้างประจำชาติและยังคงใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์เดิมจนเป็นสถาปัตยกรรมดีเด่น เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ หรือเป็นกลุ่มอาคารขนาดต่าง ๆ ที่มีการออกแบบสมบูรณ์มาแต่อดีต เช่น วัดเบญจมบพิตร วัดพระเชตุพน ฯลฯ หรืออาคารสถานที่ที่สร้างขึ้นเป็นพิเศษในอดีต แต่ไม่ได้ใช้สอยในปัจจุบัน เช่น วัดไชยวัฒนาราม วัดพระศรีสรรเพชญ์

๓. ย่านประวัติศาสตร์หรือหมู่บ้านประวัติศาสตร์

ได้แก่อาคารร้านค้าที่แยกหรือเชื่อมต่อกันเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนในอดีตที่สืบทอดและคงรูปแบบการก่อสร้างมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสาธารณูปการ และสาธารณูปโภค ซึ่งได้ใช้สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น ตลาดพาหุรัด ตลาดเยาวราช ตลาดท่าพระจันทร์-ท่าช้าง ย่านบางลำพู ย่านแพร่งสรรพศาสตร์ หรือแถบถนนตีบุก อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต

๔. เมืองประวัติศาสตร์

ได้แก่เมืองซึ่งชุมชนอาศัยสืบต่อกันมา สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติ หรือชุมชนที่ดำรงอยู่และสืบทอดกันมา โดยมีองค์ประกอบของเมือง เช่น กายภาพของเมืองอันได้แก่ คูเมือง กำแพงเมือง ป้อมปราการ มีโบราณสถานที่เป็พระราชวังโบราณ วัดร้าง รวมทั้งมีชุมชนใหญ่ยังคงตั้งถิ่นฐานอาศัยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันด้วยอย่างของเมืองประวัติศาสตร์ได้แก่ เมืองลพบุรี เมืองสุพรรณบุรี เมืองเพชรบุรี เป็นต้น หากเมืองประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่ในอดีต มีสาระที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ก็อาจจะให้เกียรติเป็น

นครประวัติศาสตร์ อาทิเช่นนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

๕. อุทยานประวัติศาสตร์

คือบริเวณใดบริเวณหนึ่งขอบเขตใดขอบเขตหนึ่งซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. อาคารสถาปัตยกรรม ซากโบราณสถาน ที่อยู่อาศัย วัดวาอาราม

๒. สภาพแวดล้อมของโบราณสถานที่อยู่รายรอบอาคาร เช่น สนามหลวง สวนลุมพินีรวมทั้งสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น สระน้ำ คลอง ถนนหรือสวนป่าประวัติศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะด้านประโยชน์ใช้สอยมากกว่าในแง่ความยิ่งใหญ่ทางการก่อสร้าง ฯลฯ

๓. การผสมผสานกันระหว่างการก่อสร้างของมนุษย์ และธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองประวัติศาสตร์แล้ว อุทยานประวัติศาสตร์จะมีขนาดใหญ่กว่า อาจครอบคลุมเมืองโบราณไว้ในอุทยาน ครอบคลุมหนึ่งของเมืองก็ได้ หรือไม่มีเมืองโบราณอยู่ในอุทยาน แต่มีโบราณสถานอยู่ในอุทยาน เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ไม่มีเมืองโบราณตั้งอยู่ภายในอุทยาน ในขณะที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยประกอบไปด้วย เมืองโบราณศรีสัชนาลัย แหล่งเตาทุเรียงโบราณบริเวณเกาะน้อย ป่ายาง เป็นต้น

เนื่องจากไทยเป็นชาติที่มีความเป็นมาเก่าแกยาวนาน จึงปรากฏมีโบราณสถานอยู่ทั่วไป คนไทยจึงมีชีวิตที่คุ้นเคยคุ้นตากับโบราณสถาน อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามผู้ที่ตั้งใจไปชม

โบราณสถานต่าง ๆ ควรมีการเตรียมตัวเพื่อให้สามารถชมโบราณสถานได้อย่างรู้คุณค่า และให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งการเตรียมตัวดังกล่าวนี้เป็นเรื่องไม่ยากเย็น แต่ก็ต้องเป็นไปตามขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นตอนเตรียมตัว : ก่อนการเดินทาง

- ต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถานที่จะไปชมให้ได้ส่วนหนึ่งก่อน

- เตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นได้แก่ แผนที่ทางหลวงแผ่นดิน แผนที่ของโบราณสถาน หนังสือข้อมูลเบื้องต้นของโบราณสถานนั้น โดยเฉพาะหนังสือคู่มือเข้าชมโบราณสถานเข้มทิศ

การเตรียมการที่ดีและการมีอุปกรณ์ที่จำเป็นครบถ้วนจะทำให้สามารถเข้าใจในสาระทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในโบราณสถาน ทำให้เกิดความภูมิใจในโบราณสถานและชมโบราณสถานได้อย่างเพลิดเพลินมีความสุข

ขั้นตอนที่ ๒ : เมื่อไปถึงบริเวณโบราณสถาน

นักท่องเที่ยวที่เข้าชมในแหล่งโบราณสถาน สิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวต้องศึกษา คือ กติการายาทว่าอะไรควรทำ และอะไรไม่ควรทำ เช่น

- ห้ามถ่ายรูปหรือไม่
- ห้ามหยิบจับโบราณสถาน โบราณวัตถุ
- ห้ามส่งเสียงดัง
- การเดินตามเส้นทางที่กำหนด

ประการที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ นักท่องเที่ยวจะต้องมีประสาทสัมผัสที่ตระหนักรู้พร้อมที่จะสนใจใฝ่เรียนรู้ มีความชื่นชมใน โบราณสถานที่อยู่ต่อหน้าเรา โดยเฉพาะอย่าง

ยั้่งนักท่องเที่ยวไทยที่เข้าชมโบราณสถานในประเทศไทยของเรา ต้องมีความภาคภูมิใจ ทั้งนี้เพราะโบราณสถานเหล่านั้นเป็นหลักฐานของบรรพบุรุษที่เราจะถูกดูถูกเหยียดหยาม หรือแม้แต่เป็นการละเลยเพิกเฉยไม่ให้ความสนใจไม่ได้ โบราณสถานเหล่านั้นแม้จะเป็นซากอิฐ ซากปูน ซากกำแพง เสาโบสถ์ เราจะต้องคำนึงในมรดกกรรมของคนแต่อดีตว่าบรรพชนของเราท่านสร้างสรรค์วัฒนธรรม ท่านมีจิตวิญญาณ ท่านสืบทอดอะไรต่ออะไรมาให้เรา กล่าวคือการชมโบราณสถานนั้นนักท่องเที่ยวต้องมีจินตนาการถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตของโบราณสถาน อีกทั้งเข้าใจถึงความสำคัญของโบราณสถานของชาติ

ประการที่สำคัญต่อมาคือ การใช้หลักหัวใจนักปราชญ์ในการชมโบราณสถานได้แก่ ส, จิ, ปุ, ลิ

ส มาจาก สุตตะ = การฟัง

จิ มาจาก จินตะ = การคิด

ปุ มาจาก ปุจฉา = ถาม

ลิ มาจาก ลิขิต = เขียน

นั่นคือนักท่องเที่ยวต้องใช้พื้นฐานของความรู้เบื้องต้นที่มีอยู่ร่วมกับข้อมูลที่มีอยู่ในโบราณสถาน ไม่ว่าจะเป็นแผ่นป้ายอธิบาย แผ่นพืชนำชม รวมทั้งวิทยากรนำชม (ถ้ามี) มองภาพรวมของโบราณสถานแล้วคิดตาม หากไม่เข้าใจก็อาจหาความรู้เพิ่มเติมด้วยการอ่านข้อมูล เพิ่มเติมหรือสอบถามข้อมูลจากวิทยากร จากนั้นควรบันทึกข้อมูลเหล่านั้นเพื่อไว้อ่านทบทวน

ขั้นตอนที่ ๓ : เมื่อกลับจากการชมโบราณสถาน

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางกลับจากการดูโบราณสถานแล้ว ควรทบทวนความรู้ที่ได้จากการชมโบราณสถานที่ได้

(โปรดอ่านต่อหน้า ๑๐๒)

Bibliography

Camberlain, Elinor. O. Henry's American Scenes. A Ladder Edition Bangkok : Daungkamol, 1987.

The Encyclopedia Americana. International Edition, Vol. 14 1977 p. 107

ชมโบราณสถานอย่างรู้คุณค่า

บันทึกไว้ พร้อมทั้งควรแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อประดับสติปัญญาของตนเอง ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การชมโบราณสถานนี้มีคุณค่า และการชมโบราณสถานจะเพิ่มคุณค่าเป็นทวีคูณ ถ้านักท่องเที่ยวได้เผยแพร่ความรู้ที่ได้มาของตนให้คนรอบข้างได้รับรู้ การเที่ยวชมโบราณสถานอย่างถูกวิธีรู้คุณค่าตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวทั่วไปเที่ยวชมโบราณสถานทุกคนควรทำ และ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ใช่เรื่อง

ที่เลือบ่ากว่าแรงที่จะทำได้ ด้วยเหตุที่โบราณสถานเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่แสดงถึงความเป็นชาติ ให้ปรากฏชัดแจ้งออกมา แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพชน รวมไปถึงความเป็นชาติที่เก่าแก่ยาวนาน อีกทั้งยังมีความสำคัญในฐานะเป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอมให้คนในชาติเกิดความรักสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกด้วย

บรรณานุกรม

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พิมพ์ครั้งที่ ๒
กรุงเทพ โรงพิมพ์การศาสนา ๒๕๓๐

ศิลปากร, กรม ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี กรุงเทพ หิรัญพัฒน์
๒๕๓๓